

Зборник радова Учитељског факултета, 10, 2016, стр. 359-362
UDK: 327(497)"19"(049.32)
323(497.1)"1991/1995"(049.32)
323(497.115)"19"(049.32)
COBISS.SR-ID 226557196

Доц. др Живорад Миленовић⁵²
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

ПОЛЕМИКА

СЛОВИЋ, СРЂАН (2014). *КОСОВО И МЕТОХИЈА – ПОСЛЕДЊА ЕТАПА РАСПАДА СФРЈ*. ИНСТИТУТ ЗА СРПСКУ КУЛТУРУ ИЗ ПРИШТИНЕ – ЛЕПОСАВИЋ.⁵³

Монографија *Косово и Метохија – последња етапа распада СФРЈ*, аутора др Срђана Словића, вишег научног сарадника Института за српску културу из Приштине – Лепосавић, представља резултат истраживања у оквиру научног пројекта *Материјална у духовна култура Косова и Метохије*, евиденциони број 178028, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за српску културу из Приштине – Лепосавић. Подељена је у два дела уз увод и закључак. Укупно садржи 213 страница. Настала је као резултат истраживања у оквиру научног пројекта Први се тиче распада СФРЈ у контексту модерних европских односа и држава наследница, док се други део односи на спровођење Дејтонског мировног споразума и Косова и Метохије као врхунца југословенске кризе. Аутор распад СФРЈ тумачи у склопу европских односа који су се одвијали почетком деведесетих година прошлог века. Распад некадашње Југославије доводи и у везу са великим променама које су се догодиле у међународној политици, а које су, са своје стране, утицале и на промене у унутрашњим системима држава. Од посебног значаја су пад комунизма у источној Европи и уједињење Немачке. Ови кључни догађаји су утицали на трансформацију равнотеже снага међу великим силама.

Новонастале државе на територији бивше Југославије кренуле су ка евроатланским интеграцијама. Све оне су с једне стране кривицу за само одвајање су углавном приписивале Србији и њеном руководство. Са друге стране, улога западноевропским земљама, посебно САД, је била

⁵²zivorad.milenovic@pr.ac.rs

⁵³ Рад је резултат истраживања у оквиру научног пројекта *Материјална у духовна култура Косова и Метохије*, евиденциони број 178028, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује у периоду од 2010-2016. године Институт за српску културу из Приштине.

позитивно оцењена. За разлику од тога, Русија као највећа и најјача земља бившег СССР-а, је другачијег схватања и критиковаће улогу НАТО-а и западноевропских политичких лидера због њихове пристрасности и редизајнирња постојећег међународног права. Полазећи од тога, аутор истиче да овакве критике нису упућиване у време председника Бориса Јељцина, већ након његове смене. У критици западноевропског начина решавања криза (crisis mnagement) посебно ће се истаћи руски академик Елена Гускова.

Аутор надаље даје сумарни преглед одвајања бивших југословенских република. Да би то постигао, користи историјско-социолошки метод уз констатацију да су се прво одвојиле Словенија и Хрватска. Словеначки случај је био много блажи од хрватског. Хрватски случај је у први план ставио питања националних мањина и њихов захтев за аутономнију. У овом контексту су посебну улогу одиграли ЈНА, лидери новонасталих држава (Фрањо Туђман, Јанез Јанша, Алија Изетбеговић и Кирил Глигоров) и Слободан Милошевића, који није желео раскид са СФРЈ. Ратнохушкачка политика подгрејана национализмом ескалираће у Хрватској, Босни и Херцеговини, а ситуација на Косову и Метохији биће последња етапа распада СФРЈ.

У Србији и Хрватској је дошло до повећања улоге националистичких политичких партија, које су у потпуности амортизовале опозиционе странке. Односи између Хрватске и Србије били су под великим тензијама и неприхватања закључака Карингтонове и Бадинтерове комисије о стварању заједнице независних република и заштите мањина. Чини се да су баш овде у колизију дошли класично и новонастало међународно право. Новонастало међународно право је надлазило услед налета глобализма, где се у први план ставља човек, а не држава. С друге стране, услед погоршаних односа између Србије и САД-а, кршење људских права се могло протумачити и као флоскула иза које су се крили велики геополитички интереси уз неумитно спровођење политике двоструких стандарда.

Уочљиво је да аутор исправно запажа, да се сецесија полако почела схватати као правно дозвољена категорија. Бадинтерова комисија је дозволила републикама да се одвоје од федерације. Да парадокс буде већи, то је дозвољено и Косову и Метохији. Применом силе и коерзивне дипломатије, доћи ће до кажњавања непослушних (санкције 1992. године против СРЈ и њено бомбардовбање због Косова и Метохије 1999. године). То је био унапред припремљен сценарио превременог признавања република, а акција снага ЈНА оквалификована као агресија. Епилог свега било је глорификовање декларативне теорије признања држава или влада уместо конститутивне.

Посебан аспект ове монографске студије представља ауторово схватање међународних организација. Њихова улога, како истиче и сам аутор, почиње да се мења, јер регионалне организације (НАТО, ЕУ) почињу да надомештају универзалне. Разлог оваквог наступа ових организација било је спречавање евентуалног вета Русије или Кине у Савету безбедности УН. Онда када се оствари циљ, случај се поново враћа у УН да би се дала каква/таква легалност оваквим активностима. На сцену ступају мировне операције и успостављање прелазних власти. У случају Косова и Метохије таква власт је била *interregnum*ка независности, уз флагрантно кршење валидне Резолуције Савета безбедности УН 1244.

Ситуација у Босни и Херцеговини била је специфична. Пошто претходни споразуми нису обезбедили мир и стабилност (Венс-Овенов план), покушало се са Дејтонским мировним споразумом, како би се окончао један од најсуровијих ратова у модерној историји. Преговори су успешно окончани 21. новембра 1995. године, а споразум потписали Фрањо Туђман, Слободан Милошевић и Алија Изетбеговић у Паризу 14. децембра исте године. Биле су потребне пуне четири године да се оконча рат у Босни и Херцеговини. Ради остваривања овог циља, овај пут се zaloжио и сам амерички председник Бил Клинтон именованем Ричарда Холбрука као главног руководиоца преговора. У то време, превладавало је опште схватање да је стране у сукобу било тешко довести за преговарачки сто, а камоли склопити споразум. Захваљујући великој дипломатској умешности Ричарда Холбрука дошло је прво до поједностављивања ситуације у БиХ. Касније су уследили поступци спровођења шатл дипломатије и преговора на близину (*proximity talks*) до коначне коерзивне дипломатије. Најзначајнији аспект споразума била је оштра подела између цивилног и војног сектора. Војним је руководио НАТО, а цивилним Високи представник УН задужен за надзором над цивилним спровођењем споразума. САД су посебно инсистирале да Високи представник добије широку аутономију у одлучивању у погледу цивилних питања, док је био ослобођен одговорности од војног споразума, чиме би се ослободио зависности од Уједињених нација. Високи представник је имао толика овлашћења да је могао да поставља и опозива изабране чланове парламента, намеће политичке одлуке, врши контролу медија, војске и др. Све ово је било у функцији успостављања мира и безбедности на коерзиван начин.

Што се Косова и Метохије и Македоније тиче, они су били вид протектората. Македонија је формално била независна, али сукобе са етничким Албанцима није могла да реши без улоге САД-а и НАТО-а. Косову и Метохији се наметао независан статус кроз преговоре који су трајали кратко и врхунио је Ахтисаријевим планом за надгледану

независност, да би се касније прешло на потпуну једнострано проглашену независност (2008). Треба истаћи да су косовски Албанци много очекивали од Дејтона, али се њихово питање тамо није поставило ради чињења уступака Слободану Милошевићу. Полако су губили илузију да ће ненасиљан облик отпора довести до независности. Полазећи од тога, кренули су у радикалнији начин решавања сукоба са безбедносним снагама СРЈ.

Монографија др Срђана Словића је једна успешна социолошко-политиколошка анализа друштвених превирања која су довела до дезинтеграције СФРЈ, сагледаних у контексту великих промена у Европи и свету након завршетка Хладног рата. Подручје Косова и Метохије окарактерисано је као важно геостратешко подручје где се укрштају интереси великих сила. Анализа која се даје у овој монографској студији је актуелна и представља научни допринос разумевању савремених збивања у чијим се вртлозима нашао и српски народ у борби за опстанак на балканском простору. Ова студија садржи значајне тезе које би могле представљати путоказ актуелним и будућим политичким властима које грешке не би смели да понове како косовска криза не би прерасла у завршни чин разбијања државе Србије. Као таква, препоручује се научним радницима и различитих научних области: политичких, социолошких, војних и осталих. Препоручује се и студентима студијских програма из наведених области, али и осталим студентима и ширем читалачком кругу.